

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-348-6-2>

УДК 658:351.863

ВІВЧАР Віктор

Західноукраїнський національний університет

<https://orcid.org/0009-0001-4295-8714>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ: СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД

У статті розглядаються теоретичні та прикладні аспекти забезпечення інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки торговельних підприємств в сучасних умовах. Розроблено структурно-логічний підхід до інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки торговельних підприємств. Також обґрунтовано умови, які необхідно враховувати при побудові системи інформаційно-аналітичного забезпечення торговельних підприємств. На основі чого запропоновано механізм інформаційно-аналітичної безпеки торговельних підприємств та запропоновано заходи для зміцнення. Також ідентифіковано розрахунок економічної ефективності від впровадження інформаційно-аналітичної системи безпеки торговельних підприємств.

Ключові слова: торговельні підприємства, безпека підприємств, економічна безпека, система управління, розрібна торгівля, підприємництво, інформаційно-аналітична підсистема, інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки, стратегія.

VIVCHAR Viktor

West Ukrainian National University

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC ASPECTS OF INFORMATION AND ANALYTICAL SECURITY PROVISION OF TRADE ENTERPRISES: A STRATEGIC APPROACH

The article examines the theoretical foundations and applied dimensions of ensuring the information and analytical security of trade enterprises under contemporary economic, technological, and competitive conditions. The study emphasizes that the growing complexity of retail operations, digitalization of business processes, and intensification of external and internal threats significantly increase the demand for high-quality analytical support within enterprise security systems. A structural and logical framework for organizing information and analytical support is developed, reflecting the interconnection between data acquisition, processing, analysis, and managerial decision-making.

The article substantiates a set of conditions that must be considered in designing an effective information and analytical security system, including the availability of reliable data flows, integration of digital technologies, adequate regulatory support, and the formation of organizational competencies required for secure and effective information management. Based on these prerequisites, a mechanism for ensuring information and analytical security in trade enterprises is proposed, which incorporates strategic planning, risk identification, monitoring tools, and preventive and response measures.

Furthermore, the study outlines practical measures aimed at strengthening information and analytical security, such as enhancing cybersecurity protocols, optimizing internal information policies, introducing advanced analytical platforms, and improving staff competencies in risk-oriented management. The article also presents an approach to assessing the economic efficiency of implementing such systems, highlighting cost reduction, improved decision quality, and strengthened enterprise resilience as key outcomes.

Keywords: commercial enterprises, enterprise security, economic security, management system, retail trade, entrepreneurship, information and analytical subsystem, information and analytical security support.

Стаття надійшла до редакції / Received 12.10.2025

Прийнята до друку / Accepted 17.11.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

За сучасних умов воєнного стану функціонування торговельних підприємств країни в системі забезпечення безпекових заходів залишається незадовільним враховуючи виклики та загрози. Під впливом інформаційних технологій зовнішнє середовище є нестабільним і динамічно змінюється, створюючи загрози та небезпеки для ефективної діяльності торговельних підприємств. Слід зазначити, що забезпечення інформаційно-аналітичної компоненти безпеки торговельних підприємств є особливо важливим в умовах невизначеності та нестабільності зовнішнього та внутрішнього середовищ. Безперечно, що розробка рекомендаційних аспектів щодо підвищення інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки торговельних підприємств є важливою в цих умовах.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Вагомий внесок у наукові дослідження з питань формування інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки торговельних підприємств зробили праці таких вчених-економістів, як Б. Андрушків, О. Барановський, О. Вівчар, Л. Головкова, Т. Ганущак, Б. Картич, С. Мельник, Н. Реверчук, С. Дюрюпа, А. Череп, О. Яремчук.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є розробка теоретичних і прикладних підходів до підвищення інформаційно-аналітичної безпеки забезпечення безпеки торговельних підприємств в умовах сучасних викликів і загроз.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У сучасних умовах підвищення інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки торговельних підприємств є непростим завданням. Тому її слід розглядати як комплекс взаємопов'язаних механізмів і методів організації інформації та аналізу різних елементів структурних і логічних аспектів безпекових заходів.

Практичний досвід показує, що ефективне управління інформаційно-аналітичним забезпеченням торговельних підприємств є одним із найважливіших напрямів забезпечення безпеки та подолання багатьох деструктивних явищ у національній економіці. Сучасні інноваційні системи та світоглядно-методологічний погляд на концепцію інформаційно-аналітичного забезпечення є визнаними інструментами забезпечення безпеки торговельних підприємств. Базуючись на науковій літературі можемо чітко вказати, що в сучасній економічній теорії існують два основні підходи до визначення природи безпеки торговельних підприємств. Перший підхід розглядає безпеку як одну з найважливіших складових безпеки торговельних підприємств. Другий підхід вказує на необхідність виокремлення безпеки як самостійного об'єкта дослідження та управління [4].

У своїх наукових дослідженнях О. Вівчар зазначає, що під безпекою торговельних підприємств розуміється ступінь захищеності економічних інтересів на всіх рівнях організаційно-економічних відносин, або рівень ресурсного потенціалу, який надається торговельним підприємствам, достатній для задоволення їхніх потреб та виконання наявних зобов'язань. Отже, проаналізувавши основні трактування провідних економістів щодо економічної безпеки торговельних підприємств, можна зробити висновок, що до основних характеристик безпеки можна віднести: здатність протистояти внутрішнім і зовнішнім ризикам і загрозам; достатні фінансові ресурси; короткострокова та довгострокова економічна збалансованість, стабільність, ліквідність і платоспроможність; забезпечення потреб суб'єктів матеріально-технічного забезпечення в матеріально-технологічних ресурсах для досягнення сталого розширення та відтворення діяльності; здатність оперативно реагувати на внутрішні та зовнішні ризики, які можуть завдати шкоди агропромисловим підприємствам або призвести до його банкрутства [3, с. 85].

У контексті досліджуваних питань можна відзначити, що важливим елементом забезпечення безпеки є її інформаційно-аналітична складова. Доведено, що це одне з найважливіших завдань управління торговельним підприємством.

Важливо відзначити, що ефективність будь-якого торговельного підприємства значною мірою залежить від повного, надійного та своєчасного інформаційно-аналітичного забезпечення. За таких умов завдяки ефективній системі управління інформаційно-аналітична підтримка підвищить рівень управління прибутком тим самим забезпечуючи безпеку підприємницьких структур торговельної сфери.

Перш за все, слід зазначити, що згідно досліджень О. Мартишака інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки торговельних підприємств має включати такі дані: якісні та кількісні значення показників безпеки, наявність або потенціал ризиків і загроз, економічні результати та їх реалізація, стратегічні плани (стратегії) забезпечення безпеки торговельних підприємств, якісні та кількісні параметри ресурсного потенціалу, використання ресурсів та джерел, бюджетів. Слід також зазначити, що до зовнішніх джерел інформації відносяться такі дані: рівень макроекономічного розвитку країни та галузі, до якої належить суб'єкт торговельної сфери; діяльність конкурентів (постачальників, покупців, банків, страхових компаній); торговельні показники діяльності аналогічних компаній; оцінки загроз безпеці тощо [5; 9]. Слід підкреслити, що повна, своєчасна та достовірна інформація допоможе приймати ефективні рішення та запобігати та подолати різні загрози економічним інтересам торговельних підприємств. На основі проведених досліджень побудовано структуровану схему забезпечення інформаційно-аналітичної безпеки торговельних підприємств (рис. 1).

При цьому слід зазначити, що особлива роль забезпечення інформаційно-аналітичної безпеки полягає в мінімізації ризику втрати інформаційного потоку для суб'єктів торговельної сфери та в оперативному виявленні загроз, які негативно впливають на діяльність об'єкта або вплинуть у майбутньому та вживанні відповідних превентивних заходів [7, с. 175]. Важливо відзначити, що в діяльність торговельних підприємств різних країнах створили інформаційно-аналітичні відділи у своїх організаційних структурах для збору, обробки та інтерпретації необхідної внутрішньої та зовнішньої інформації. Досвід показує, що створення систем інформаційно-аналітичної підтримки суб'єктів торговельної сфери не тільки певною мірою збільшить їх матеріальні активи та нематеріальні активи.

Важливо зазначити, що економічна ефективність функціонування систем інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки торговельних підприємств мають широкий спектр впливу та залежать від їх конкретних методів роботи. Це може покращити обізнаність осіб, відповідальних за прийняття стратегічних, тактичних та оперативних управлінських рішень, що дасть змогу підвищити конкурентоспроможність діяльності торговельних підприємств та рівень їх безпеки [6, с. 112]. Доведено, що переваги, які приносить робота

інформаційно-аналітичних систем функціонування зростає обізнаність керівників, що найбільше проявляється у сфері забезпечення безпеки торговельних підприємств (рис. 2).

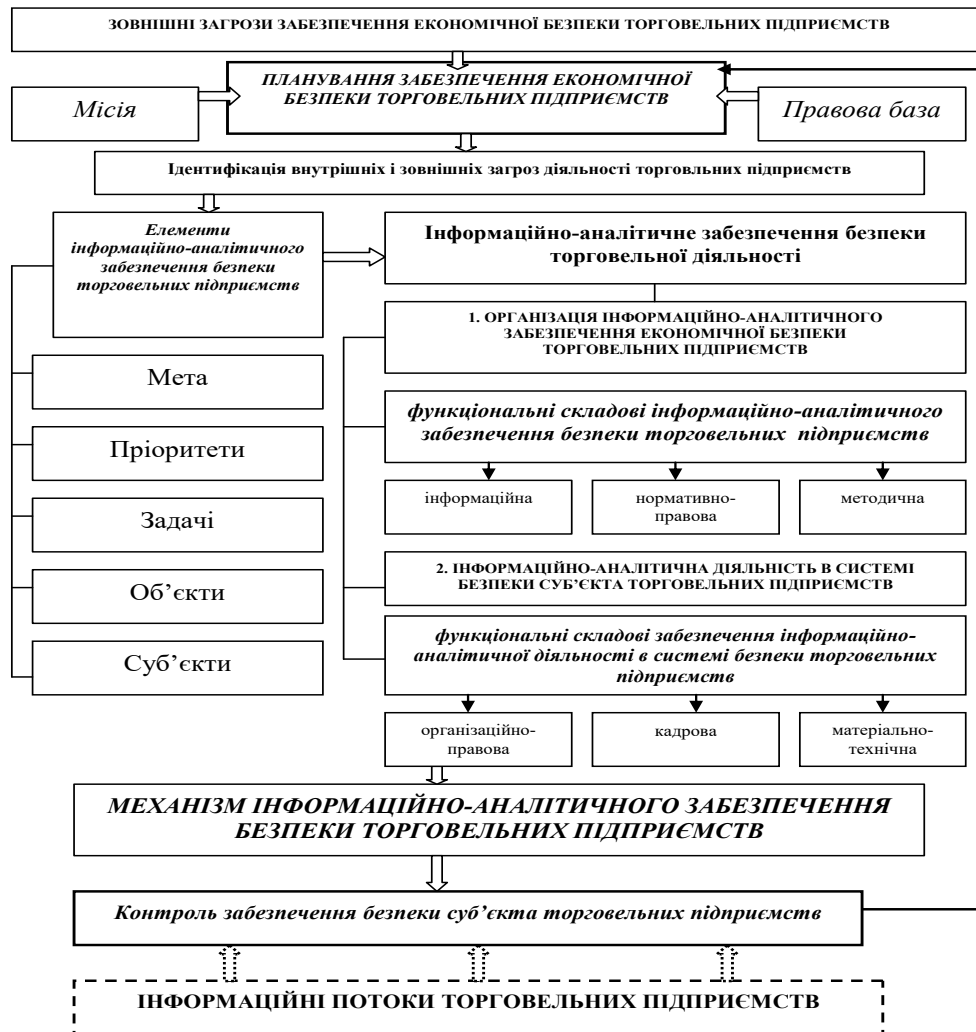

Рис. 1. Схема інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки торговельних підприємств
[авторська розробка]

Отже, вірно побудована система інформаційно-аналітичного забезпечення торговельних підприємств дозволяє досягти високого рівня безпеки, використовувати інноваційні технології та враховувати фактори, що впливають на економічну ефективність. Варто звернути увагу на сучасні тенденції, які необхідно враховувати при побудові систем інформаційно-аналітичного забезпечення торговельних підприємств:

- підвищення ефективності інформаційних потоків;
- вища ймовірність втрати інформації через незахищеність компонент торговельних підприємств;
- зменшення кількості складових структурних підрозділів торговельної сфери, оптимізація організаційно-економічних взаємозв'язків у функціонуванні системи;
- перевантаження інформаційних потоків, що призводить до складних взаємозв'язків між елементами;
- використання підходу «матеріальний потік»;
- удосконалення схем фінансових розрахунків [2, с. 310].

Вважаємо, що для створення ефективної системи інформаційно-аналітичної безпеки торговельних підприємств в умовах воєнного стану необхідно створити інформаційно-аналітичний відділ як складову служби безпеки. Його функція полягає в захисті всієї інформації відповідних відділів, висвітленні конкретної ситуації внутрішньої та зовнішньої діяльності торговельних підприємств, своєчасному отриманні попередньої інформації про важливі процеси підприємницьких структур та визначенні найкращих методів застосування [1, с. 77].

Рис. 2. Економічна ефективність від впровадження системи інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки торговельних підприємств

[авторська розробка]

З практичної точки зору варто зазначити, що для підвищення інформаційно-аналітичної безпеки торговельних підприємств необхідно: контролювати можливі канали витоку інформації; контролювати доступ працівників до інформаційних ресурсів компанії; вести архіви документообігу; виявляти дані у вихідних даних потоку HTTP, які можуть вказувати на загрозу витоку конфіденційної інформації; контролювати використання мобільних пристроїв зберігання інформації, пристроїв передачі інформації та комунікативних портів; архівні поштові листи; моніторинг на рівні роботи з файлами; раціонально відбрати кадри, впроваджувати матеріальні та моральні стимули, створювати хорошу соціально-психологічну атмосферу в організації, створювати можливості кар'єрного зростання, знижувати плинність кадрів, формувати «фірмовий патріотизм» [8]. Проте лише своєчасно та комплексно виконуючи всі ці завдання, можна досягти очікуваних результатів. Таким чином, наведені рекомендації є основою для подальшого розвитку системи забезпечення інформаційно-аналітичної безпеки торговельних підприємств.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Підсумовуючи слід зазначити, що інформаційно-аналітичне забезпечення безпеки для торговельних підприємств – це система, яка охоплює низку методів, засобів та інструментів, призначених для збору, аналізу та захисту інформації, створення прогнозів, надання постійної консультативної підтримки та надання рекомендацій для ефективних операційних і стратегічних управлінських рішень. Інформаційно-аналітичне забезпечення відіграє вирішальну роль у системі безпеки, оскільки від своєчасності, достовірності, цілісності та правильної інтерпретації інформації залежить ефективність, безпека, конкурентоспроможність, а іноді навіть ринкова діяльність логістичної діяльності. Для виконання завдань, які ставить система інформаційно-аналітичного забезпечення, до її підсистем входять: економічна розвідка, інформаційна безпека, аналітично-консультативне забезпечення. Отже, забезпечення безпеки торговельних підприємств неможливе без державної політики, оскільки комплекс дій підприємницьких структур та держави спрямований на досягнення необхідного рівня безпеки шляхом створення умов та реалізації заходів для забезпечення бажаних результатів.

Література

1. Акименко О. Ю. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства : *колективна монографія*. Чернівці : Національний університет «Чернігівська політехніка». 2023. 364 с.
2. Білокомірова Я. М. Інформаційне забезпечення економічної безпеки підприємницької діяльності. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. №29. С.308-312.
3. Вівчар О. І. Управління економічною безпекою підприємств: соціогуманітарні контексти: *монографія*. Тернопіль, ФОП Паляниця В. А., 2018. 515 с.
4. Вівчар О. І. Дослідження впливу загроз економічній безпеці підприємств на основі мережевого моделювання. *Науково-практичний журнал «Регіональна економіка»*. 2023. № 3 (109). С. 20–36. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-3-11>

5. Коляденко С., Дзись О., Гайдей В. Перспективні напрями цифровізації аграрних підприємств у контексті економічної безпеки. *Економіка та суспільство*. 2024. (59). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-84>
6. Стечишин Ю. Визначення ролі та місця інформаційно-аналітичного забезпечення в системі економічної безпеки. *Вчені записки Університету «КРОК»*. №1 (69). 2023. С. 110–119.
7. Яремик М. І., Яремик Х. Я. Інформаційно-аналітичне забезпечення в системі управління фінансово-економічною безпекою підприємств. *Наукові записки*. 2016. № 2 (53). С. 173–180.
8. Vivchar O., Gevko V., Sharko V., Radchenko O., Budiaiev M. & Tarasenko O. Cloud technologies in business management. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2021. 4(39). 294–301. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3473>
9. Vivchar O., Tyukhtenko N., Mykhailyshyn L., Korovchuk Y. NETWORK MODELING OF ASSESSING THE IMPACT OF THREATS TO THE ECONOMIC SECURITY OF LOGISTICS OPERATORS. *Economics, Ecology, Socium*. Vol. 8. No.4 2024. 89–98. URL: <https://ees-journal.com/index.php/journal/article/view/275>

References

1. Akymenko, O. Yu. (2023) *Informatsiino-analitychne zabezpechennia upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstva : kolektyvna monohrafiia [Information and analytical support for the management of the economic security of the enterprise: a collective monograph]*. Chernihiv : Natsionalnyi universytet «Chernihivska politehnika». 2023. 364. [in Ukrainian].
2. Bilokomirova, Ya. M. (2014) *Informatsiine zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemnytskoi diialnosti. Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*. №29. 308–312. [in Ukrainian].
3. Vivchar, O. I. (2018) *Upravlinnia ekonomichnoi bezpekoiu pidpriemstv: sotsiohumanitarni konteksty [Management of economic security of enterprises: socio-humanitarian contexts]*. Ternopil, FOP Palianytsia V. A. 515. [in Ukrainian].
4. Vivchar, O. I. (2023) *Doslidzhennia vplyvu zahroz ekonomichnoi bezpetsi pidpriemstv na osnovi merezhevoho modeliuvannia [Research on the impact of threats to the economic security of enterprises based on network modeling]. Naukovo-praktychnyi zhurnal «Rehionalna ekonomika» – Scientific and practical journal «Regional Economy»*. № 3 (109). 20–36. URL: https://re.gov.ua/doi/re2023.03.121_u [in Ukrainian]. (Accessed 02 May 2025).
5. Koliadenko, S., Dzis, O. and Haidei, V. (2024). *Perspektyvni napriamy tsyfrovizatsii ahrarynykh pidpriemstv u konteksti ekonomichnoi bezpeky [Promising directions of digitalization of agricultural enterprises in the context of economic security]. Ekonomika ta suspilstvo – Problems of economy*. (59). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-84> (Accessed 02 May 2025).
6. Stechyshyn, Yu. (2023) *Vyznachennia roli ta mistsia informatsiino-analitychnoho zabezpechennia v systemi ekonomichnoi bezpeky [Determination of the role and place of information and digital support in the system of economic security]. Vcheni zapysky Universytetu «KROK» – Scientific notes of the «KROK» University*. №1 (69). 110–119. [in Ukrainian].
7. Yaremyk, M. I. (2016). *Informatsiino-analitychne zabezpechennia v systemi upravlinnia finansovoeconomichnoi bezpekoiu pidpriemstv [Information and analytical support in the system of management of financial and economic security of enterprises]. Naukovi zapysky – Proceedings*. vol. 2. no. 53. 173–180. [in Ukrainian].
8. Vivchar, O., Gevko, V., Sharko, V., Radchenko, O., Budiaiev, M. and Tarasenko, O. (2021) Cloud technologies in business management. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 4(39). 294–301. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3473> (Accessed 07 April 2025).
9. Vivchar, O., Tyukhtenko, N., Mykhailyshyn, L. and Korovchuk, Y. (2024) NETWORK MODELING OF ASSESSING THE IMPACT OF THREATS TO THE ECONOMIC SECURITY OF LOGISTICS OPERATORS. *Economics, Ecology, Socium*. Vol. 8. No.4. 89–98. URL: <https://ees-journal.com/index.php/journal/article/view/275> (Accessed 07 May 2025).